

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หนังสือแบบเรียน (textbook) เป็นอุปกรณ์ที่สำคัญยิ่งในระบบการศึกษาทุกระดับ ซึ่งครูและนักเรียนใช้กันมาเป็นเวลาช้านานแล้ว นักการศึกษาหลายคนได้เห็นความสำคัญของการศึกษาหาความรู้จากหนังสือประเภทต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะทักษะการอ่านเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนรู้เท่าทันต่อสถานะของสังคมที่ผันแปรไปตลอดเวลา สามารถเข้าใจปัญหาต่าง ๆ ได้ดี และสามารถปรับตัวเข้ากับความผันแปรเหล่านั้นได้อย่างเหมาะสม แบบเรียนเป็นอุปกรณ์ที่สำคัญในการพัฒนาการอ่านของเด็ก เพราะการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ แทบทุกวิชาต้องอาศัยหนังสือแบบเรียนเป็นคู่มือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาสังคมศึกษาซึ่งครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาทุกคนตระหนักดีว่า ถึงแม้เทคโนโลยีทางการเรียนการสอนจะมีพัฒนาการอย่างกว้างขวางก็ตาม การถ่ายทอดวิชาการให้แก่เด็กนักเรียนยังต้องอาศัยหนังสือแบบเรียนเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะหนังสือแบบเรียนเป็นหนังสือที่เขียนขึ้นมาเพื่อการสอนวิชาใดวิชาหนึ่ง และชั้นใดชั้นหนึ่งโดยเฉพาะ ตามที่หลักสูตรกำหนดสำหรับประเทศไทย หนังสือแบบเรียนเป็นหนังสือที่สำคัญมาก กระทรวงศึกษาธิการจึงต้องควบคุมและตรวจตราก่อนที่จะอนุญาตให้ใช้

นอกจากนี้หนังสือแบบเรียนยังมีบทบาทอีกหลายประการในด้านการเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นสื่อกลางระหว่างครูกับนักเรียนในความเข้าใจร่วมกัน ดังที่ Edgar Dale กล่าวไว้ว่า "หนังสือแบบเรียนเป็นอุปกรณ์การสอนที่สำคัญ และเป็นแกนกลาง

1 ก่อ สวัสดิพิบูลย์, "หนังสือแบบเรียนของเด็ก," ศูนย์ศึกษา 11

(มี.ค. 2507): 32.

ในด้านความคิด" ¹Louis Shores ได้กล่าวถึงความสำคัญของแบบเรียนไว้ว่า "หนังสือแบบเรียนเป็นแหล่งรวบรวมเนื้อหาวิชา แนะนำกิจกรรมและวัสดุการสอน สร้างนิสัยรักการค้นคว้าด้วยตนเองและยังช่วยประหยัดเวลาในการจัดบันทึกบทเรียนซึ่งนักเรียนอาจจะจดไม่ทันหรือจดผิดได้" ²Harl R. Douglass กล่าวว่า

ครูและนักเรียนใช้หนังสือแบบเรียนในการสื่อความหมายระหว่างกัน ครูมักใช้หนังสือแบบเรียนเป็นแนวทางในการสอน เพราะหนังสือแบบเรียนเป็นอุปกรณ์การสอนที่ช่วยให้ครูเข้าใจขอบข่ายของเนื้อหาวิชา จัดระเบียบวิชา และแนะนำการสอนให้แก่ครู ดังนั้น หนังสือแบบเรียนจึงมีบทบาททางด้านการเรียนการสอนมาเป็นเวลานานแล้ว³

สำหรับประวัติของแบบเรียนนั้น ตามหลักฐานอ้างอิงปรากฏว่า ในเมื่อมนุษย์มีความก้าวหน้าทางวิชาการเพิ่มมากขึ้น จึงคิดประดิษฐ์ตัวอักษรขึ้นใช้ เพื่อบันทึกความรู้ ความทรงจำ และประสบการณ์ต่าง ๆ เพื่อเป็นการถ่ายทอดมายังชนรุ่นหลัง ซึ่งก็นับได้ว่าเป็นแบบเรียนรุ่นแรกของมนุษย์ จากนั้นหนังสือแบบเรียนก็มีวิวัฒนาการเรื่อยมา แต่ก็มีความเป็นไปอย่างเชื่องช้า โดยเริ่มจากยุคที่ชาวสุเมเรียนเขียนตัวอักษรรูปสี่เหลี่ยมคางหมูลงบนแผ่นดินเหนียว ซึ่งในขณะเดียวกันนั้น ชาวอียิปต์ก็มีเครื่องเขียนซึ่งประกอบด้วยกระดาษปาปิรุส กระจกฉายสี ปากกาและกาน้ำด้วยตนเอง นำหมึกและขวดหมึก บันทึก

¹Edgar Dale, Audio-Visual Methods in Teaching, 3d ed. (New York: Holt, Rinehart and Winston Inc., 1969), p. 665.

²Louis Shores, Instructional Materials; and Instruction for Teachers (New York: The Ronald Press Company, 1960), p. 50.

³Harl R. Douglass, The High School Curriculum (New York: The Ronald Press Company, 1956), p. 162.

อักษรภาพ¹ มาจนกระทั่งการผลิตแบบเรียนในปัจจุบัน

วิวัฒนาการของแบบเรียนนั้น นักการศึกษาเชื่อกันว่า บทกวีของ Homer เป็นแบบเรียนเล่มแรกสำหรับนักเรียน ต่อมา Euclid ได้รวบรวมทฤษฎีเรขาคณิตขึ้นเป็นแบบเรียนเมื่อประมาณ 300 ปีก่อนคริสตศักราช (พุทธศักราช 243) ซึ่งแบบเรียนเล่มนี้ยังคงใช้อยู่จนทุกวันนี้ ประมาณ 120 ปีก่อนคริสตศักราช (พุทธศักราช 423) Dionysius ได้เขียนแบบเรียนไวยากรณ์กรีกขึ้นใช้ และในปีคริสตศักราชที่ 100 (พุทธศักราช 643) Nicomachus แห่ง Gerasa ได้แต่งตำราเลขคณิตขึ้นใช้ ซึ่งเป็นแบบเรียนที่มีผู้นิยมใช้อย่างกว้างขวางมาก²

วิวัฒนาการของแบบเรียนยังคงเป็นไปอย่างเชื่องช้า จนกระทั่งถึงกลางศตวรรษที่ 15 มีการประดิษฐ์การพิมพ์ขึ้น ทำให้การผลิตหนังสือแบบเรียนรวดเร็วยิ่งขึ้น นักเรียนสามารถมีแบบเรียนไว้เป็นกรรมสิทธิ์ได้

สำหรับประเทศไทย เมื่อ พยุหะรามคำแหงมหาราช ทรงประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นในปีพุทธศักราช 1826³ ยังไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีการแต่งหนังสือแบบเรียนขึ้นเพื่อใช้ในการเรียนการสอน หนังสือแบบเรียนมีปรากฏแน่ชัดในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช⁴ จากประวัติศาสตร์ได้ระบุว่า พระองค์ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้

¹ ดร. เอ. เกวี่ส์, ประวัติศาสตร์โลก โดยสังเขป, แปลโดย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (ธนบุรี: โรงเรียนการช่างวุฒิศึกษา, 2503), หน้า 29 และ 27.

² "Textbooks" ; Encyclopedia Britannica, Vol. 21 (London: Encyclopedia Britannica Inc; 1967), p. 901.

³ เสนีย์ วิลาวรรณ, ประวัติวรรณคดีและการประพันธ์ (พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2509), หน้า 10.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 58.

พระโหราธิบดีแต่ง "หนังสือจินตมานี้" ขึ้นใช้เป็นแบบเรียนสำหรับคนไทยในปีพุทธศักราช 2223 ทั้งนี้เนื่องมาจากในขณะนั้นมีมิชชันนารีฝรั่งเข้ามาเผยแพร่ศาสนาและวิชาการของฝรั่งจนถึงกับตั้งโรงเรียนสอนเด็กไทย เพราะทรงเกรงว่าคนไทยจะไปเข้ารีตนิยมแบบฝรั่ง จึงทรงป้องกัน โดยโปรดเกล้าฯ ให้แต่งแบบเรียนเป็นของตนเอง และรู้วิชาการอย่างไทย ๆ ซึ่งจะเป็นทางให้ได้ศึกษา ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา และภาษาของตนเอง ซึ่งแบบเรียนจินตมานี้ ได้ใช้เป็นแบบเรียนสำหรับเด็กไทยเป็นเวลาหลายร้อยปี จนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น จึงมีแบบเรียนเพิ่มขึ้นอีก 2 เล่มคือ หนังสือประถม ก.กา และประถมมาลา และใช้แบบเรียนทั้ง 3 เล่มมาจนรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น พระองค์ทรงจัดการศึกษาเป็นแบบสากลโดยในปีพุทธศักราช 2414¹ โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบซึ่งเป็นโรงเรียนแห่งแรกของเมืองไทย แล้วยังได้โปรดเกล้าฯ ให้พระยาศรีสุนทร-โวหาร (น้อย อาจารยางกูร) เมื่อครั้งเป็น หลวงสารประเสริฐ แต่งตำราเรียนขึ้นชุดหนึ่งเพื่อใช้ในโรงเรียนหลวง แบบเรียนชุดนี้มี 6 เล่มด้วยกันคือ มูลบทบรรพกิจ วาหตินิกร อักษรประโยค สังโยคพิธาน ไวพจน์พิจารณา และพิศาลการนต์ พิมพ์ครั้งแรกที่โรงพิมพ์หลวง จำนวน 2,000 ฉบับ ต่อมาในปีพุทธศักราช 2431 กรมศึกษาธิการ ประกาศเลิกใช้แบบเรียนชุดนี้ เนื่องจากต้องใช้เวลาในการศึกษานานถึง 3 ปี และประกาศให้ใช้หนังสือแบบเรียนเร็ว 3 เล่ม ของ สมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพ ซึ่งนิพนธ์เมื่อครั้งยังผนวชอยู่แทน

ความสำเร็จในการพิมพ์อักษรไทย ช่วยให้การผลิตหนังสือแบบเรียนก้าวหน้า ต่อมาเทคนิคการพิมพ์ได้รับการพัฒนา ทำให้หนังสือแบบเรียนมีคุณภาพดีขึ้น และพิมพ์ได้รวดเร็ว

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 225 - 226.

เร็วขึ้น แต่ก็ยังผลิตได้ไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักเรียนที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว
 ดังจะเห็นได้จากการสำรวจของ USOM¹ เกี่ยวกับปัญหาและความต้องการในด้านการศึกษา
 ของประเทศไทย ซึ่งพบว่า ปัญหาความขาดแคลนหนังสือแบบเรียน เป็นปัญหาที่สำคัญยิ่ง
 เพราะในระยะปีคริสต์ศักราช 1965 - 1980 คาดว่า จำนวนนักเรียนระดับประถมศึกษา
 และอุดมศึกษาจะเพิ่มเป็น 2 เท่า ระดับมัธยมศึกษาจะเพิ่มเป็น 4 เท่า จึงต้องจัดหา
 แบบเรียนให้พอเพียงทุกระดับชั้นและสาขาวิชา นอกจากนี้ยังมีผู้ทำการวิจัยพบว่า

ปัญหาการขาดแคลนแบบเรียนได้มีผลต่อเนื่องทำให้คุณภาพการเรียนของนักเรียน
 ค่อยกว่าที่ควร อัตรานักเรียนตกชั้นในปัจจุบันนับว่ายังสูงอยู่ มีสาเหตุส่วนหนึ่งมา
 จากความขาดแคลนของแบบเรียน เครื่องเขียนที่เหมาะสม โดยเฉพาะทองถิ่นที่ทาง
 ไกลการคมนาคม นักเรียนที่มีแบบเรียน เครื่องเขียนครบบริบูรณ์มีสัมฤทธิ์ผลการเรียน
 วิชาต่าง ๆ สูงกว่าพวกที่ไม่มีแบบเรียน เครื่องเขียน²

ดังนั้นทางกระทรวงศึกษาธิการได้พยายามแก้ไขโดยจัดโครงการงานผลิตและ
 ส่งเสริมการผลิตแบบเรียนขึ้น โดยเริ่มพิมพ์แบบเรียนระดับมัธยมศึกษาในปีพุทธศักราช 2516
 จนถึง 2518 จึงจะครบ 5 ชั้นเรียนตามโครงการซึ่งรัฐจะต้องจ่ายเงินถึง 50,816,000
 บาท³ และด้วยความร่วมมือระหว่าง กระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงมหาดไทย ได้จัดส่ง
 แบบเรียนไปยังโรงเรียนที่อยู่ในท้องถิ่นที่ห่างไกล

ในปัจจุบัน แม้วานวกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาจะมีบทบาทต่อการให้
 การศึกษาแก่ประชาชนมากยิ่งขึ้น แต่หนังสือแบบเรียนก็ยังมีได้ลดความสำคัญลงแม้แต่น้อย

¹ Alice H. Palmer, Textbook Needs in Thailand 1965 - 1980
 (Bangkok: Education Division, USOM, 1965) (Mimeographed).

² กมล สุกประเสริฐ, "ผลการวิจัยเขาว่าไว้อย่างไร," ประชากรศึกษา 22,
 1 (สิงหาคม, 2513): 12.

³ กระทรวงศึกษาธิการ, "งานผลิตและการผลิตแบบเรียน," แผนการศึกษาชาติ
 ฉบับที่ 3/2515 - 2519 (พระนคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2515), หน้า 259.

เพราะคุณค่าของหนังสือแบบเรียนมีหลายประการซึ่ง Harl R. Douglass กล่าวไว้ว่า "นอกจากแบบเรียนจะเป็นแหล่งความรู้ให้ครูและนักเรียนศึกษาด้วยตนเองแล้วยังเป็นเครื่องช่วยในการเสริมสร้างนิสัยรักการค้นคว้าหาความรู้แก่นักเรียน แบบเรียนจึงช่วยสร้างสิ่งที่ค้ำจุนและถ่ายทอดความคิดแก่ผู้อ่านอีกด้วย"¹ นอกจากนี้หนังสือแบบเรียนยังเป็นพื้นฐานและเป็นแนวทางในการสอน เป็นแหล่งข้อมูลที่นำเชื่อถือ เพราะผู้แต่งจะต้องมีความรู้ทางด้านนั้น ๆ เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับประเทศไทย หนังสือแบบเรียนยังเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับสภาพการเรียนการสอนในโรงเรียนไทย เนื่องมาจากวงการศึกษาของไทยยังขาดแบบเรียน และหนังสือประกอบการค้นคว้าที่มีคุณภาพ บางโรงเรียนไม่มีห้องสมุด บางโรงเรียนมีงบประมาณสำหรับห้องสมุดน้อย ซื้อหนังสือได้ไม่เพียงพอกับความต้องการของครูและนักเรียน จึงต้องบังคับให้นักเรียนซื้อหนังสือแบบเรียนคนละเล่ม สำหรับครูอาจจะมีโอกาสดีกว่าโดยคนค้ำจากแบบเรียนหลายเล่ม แต่ครูส่วนมากมักยึดหนังสือแบบเรียนเล่มเดียวกับนักเรียนเป็นหลักในการสอน โดยเฉพาะครูในชนบท หนังสือแบบเรียนคือทุกสิ่งทุกอย่าง ตั้งแต่หลักสูตร ประมวลการสอน โครงการสอน บันทึกการสอน และวิธีการสอน เฉพาะอย่างยิ่งครูสังคมศึกษา มักจะถือหนังสือแบบเรียนเป็นบรรทัดฐานในการเรียนการสอน

วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่สำคัญยิ่งวิชาหนึ่งในหลักสูตรชั้นมัธยมศึกษา เนื่องจากสังคมศึกษาเป็นวิชาที่ศึกษาเรื่องราวของมนุษย์และความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม² สอนให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เต็มที่เป็นพลเมืองที่ดี รู้จักสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองดี ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเสมอ รู้จักคิดอย่างมีวิจารณญาณและใช้เหตุผลในการตัดสินใจ ปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม และมีความรักเข้าใจในศิลปะ-

¹ Douglass, The High School Curriculum, p. 3.

² สุนทร สุนันท์ชัย, เทคนิคและวิธีการสอนสังคมศึกษา (พระนคร: สำนักพิมพ์สหบัณฑิต, 2514), หน้า 10.

วัฒนธรรมตลอดจนเข้าใจความเป็นในอดีตที่บรรพบุรุษได้สร้างสมมาให้¹ แล้วรู้จักนำความรู้มาวิเคราะห์เหตุการณ์ในปัจจุบัน เพื่อปรับตนให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ได้อย่างประสบความสำเร็จ /

วิชาประวัติศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งในหมวดวิชาสังคมศึกษา ที่ศึกษาถึงเรื่องราวของมนุษยชาติ ชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อถือ และพฤติกรรมของมนุษย์ในอดีต² ตลอดจนแสดงให้เห็นถึงความเจริญ ความเสื่อมของมนุษย์ในแต่ละยุค³ ส่วนคำว่า "ประวัติศาสตร์" หรือ "History" Henry Johnson อธิบายไว้ว่า History มาจากคำว่า Historie หรือ Historia ในภาษาลาติน หมายถึงการสืบสอบหรือการเรียนรู้ด้วยวิธีสืบสอบ⁴ ซึ่ง Herodotus นักปราชญ์ชาวกรีกในสมัยศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกักราชผู้ซึ่งได้รับยกย่องให้เป็นบิดาแห่งประวัติศาสตร์ได้นำมาใช้กับเรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอดีต

การศึกษาประวัติศาสตร์นั้นมีมานานแล้ว ตั้งแต่ยุคอาณาจักร กรีก-โรมัน ซึ่งสอนเรื่องราวของกษัตริย์และวีรบุรุษ ต่อมา คอมมีเนียส (1592 - 1670) เสนอว่าเด็กทุกคนควรศึกษาประวัติศาสตร์โลก ในปี 1800 มีการสอนประวัติศาสตร์ในโรงเรียนมัธยมในประเทศอังกฤษ และฝรั่งเศส⁵

¹กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย (พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2512), หน้า 17.

²Robert V. Daniels, Studying History How and Why (New Jersey: Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, 1966), p. 3.

³สุนทร สุนันท์ชัย, เทคนิคและวิธีการสอนสังคมศึกษา, หน้า 10.

⁴Henry Johnson, Teaching of History (New York: The Macmillan Company, 1952), p. 10 - 11.

⁵สุนทร สุนันท์ชัย, เทคนิคและวิธีการสอนสังคมศึกษา, หน้า 85 - 88.

รูสโซ (1712 - 1778) มีความเห็นว่าประวัติศาสตร์ควรเป็นเรื่องราวของ
 คนธรรมดาสามัญ ไม่เฉพาะแต่เรื่องของกษัตริย์เท่านั้น บาเซโด (1723 - 1790) เสนอ
 ให้ทำวิชานี้ให้เป็นที่สนใจ และทั้งสองท่านก็เห็นตรงกันว่า ควรสอนจากปัจจุบันไปสู่อดีต
 จากปีคริสต์ศักราช 1800 เป็นต้นมา การสอนวิชาประวัติศาสตร์มีแนวโน้มไปทางชาตินิยม
 จึงมีเนื้อหาเกี่ยวกับความสำเร็จของชาติ วัฒนธรรมของชาติ และลักษณะดีเด่นของชาติ
 ประวัติศาสตร์จึงกลายเป็นเครื่องมือทางการเมืองไป

ในประเทศไทยนั้น แต่เดิมไม่ใช้คำว่า "ประวัติศาสตร์" หากใช้คำว่า "พงศาว-
 ดาร" อันเป็นบันทึกเหตุการณ์เกี่ยวกับพระเจ้าแผ่นดิน พงศาวดารเล่มแรกของไทยคือ
 "พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา" ซึ่งพระโหราธิบดีเป็นผู้ประพันธ์ไว้ตั้งแต่แผ่นดินสมเด็จพระ
 นารายณ์มหาราช เมื่อจุลศักราช 1042 (พุทธศักราช 2224) แต่งเป็นร้อยแก้ว ลำดับ
 ศักราชและเหตุการณ์คล้ายบันทึกปุมโหระ เป็นการรวบรวมจดหมายเหตุและพระราชพงศาวดาร
 เข้าด้วยกันตามลำดับศักราช พงศาวดารฉบับนี้ พระยาปริยัติธรรมธาดา (แพ) เมื่อครั้ง
 เป็นหลวงสารประเสริฐอักษรนิติ ได้มาจากบ้านราษฎรแห่งหนึ่งในจังหวัดเพชรบุรี เมื่อ
 พุทธศักราช 2450 จึงเรียกพงศาวดารฉบับนี้ว่า "พระราชพงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวง
 สารประเสริฐอักษรนิติ" หรือ "พงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐ"

การสอนประวัติศาสตร์ไทยได้มีมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้า
 อยู่หัว ดังปรากฏในหลักสูตรรัตนโกสินทร์ศก 114 หรือพุทธศักราช 2438 ว่า ประโยค 1
 ชั้น 3 อ่านพระราชพงศาวดารย่อ (ตอนกรุงเก่า) ประโยค 2 ชั้น 1 อ่านพระราชพงศาว-
 ดารราชวงศ์ปัจจุบัน (อ่านจบแล้วเล่าเรื่องปากเปล่า) ประโยค 2 ชั้น 2 อ่านพระราช
 พงศาวดารพิสดาร เล่ม 1 (อ่านจบแล้วเล่าเรื่องปากเปล่า) ประโยค 2 ชั้น 3 อ่าน
 พระราชพงศาวดาร เล่ม 2 (อ่านจบแล้วเล่าเรื่องปากเปล่า) ชั้นสูงกว่านี้ ไม่ปรากฏว่า
 กำหนดให้เรียนประวัติศาสตร์ ด้านการเรียนพงศาวดารนั้น เรียนไปพร้อมกับการอ่านคือ
 กำหนดพงศาวดารเป็นหนังสืออ่านไทย¹

¹ เสนีย์ วิจารณ์, ประวัติศาสตร์ยุคที่และการประพันธ์, หน้า 59.

พุทธศักราช 2476 หลักสูตรประถมศึกษาปีที่ 1-3 กำหนดให้เรียน "ความรู้เรื่องเมืองไทย" โดยรวมเนื้อหา ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์และหน้าที่พลเมืองไว้ด้วยกัน เนื้อหาทางประวัติศาสตร์ประกอบด้วยประวัติของชนชาติไทย จนถึงตั้งหลักฐานในทุกวันนี้ ต่อมาพุทธศักราช 2480 ได้เพิ่มหลักสูตร คือให้ประถมปลายเรียนประวัติบุคคลสำคัญของไทย ประวัติชนชาติไทย ประวัติศาสตร์สมัยกรุงสุโขทัย อโยธยา ธนบุรี และกรุงเทพฯ จนในปีพุทธศักราช 2491 เปลี่ยนคำว่า "ความรู้เรื่องเมืองไทย" มาเป็นคำว่า "ภูมิศาสตร์ - ประวัติศาสตร์" และเพิ่มเนื้อหาประวัติศาสตร์ขึ้นอีกด้วย เมื่อถึงปีพุทธศักราช 2498 เริ่มใช้คำว่า "สังคมศึกษา" แทนวิชา ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมือง และศีลธรรม

วิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่สำคัญมากวิชาหนึ่ง ซึ่ง Jonathon C. McLendon กล่าวว่

การศึกษาประวัติศาสตร์ทำให้ทราบถึงสังคมตลอดจนวัฒนธรรมของมนุษย์ในอดีต ความเป็นมาของชาติ การเรียนรู้ถึงอดีตทำให้มนุษย์สามารถเข้าใจปัจจุบันได้ ซึ่งเป็นทางให้สร่างความเจริญในอนาคต ฝึกทักษะในการสังเกต การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การหาข้อมูลต่าง ๆ และสามารถสรุปและวิเคราะห์ข้อมูลได้¹

และ Henry Johnson กล่าวว่ "มนุษย์ควรได้เรียนรู้ ประวัติความเป็นมาของตนก่อน จึงจะสามารถเข้าใจถึงเหตุการณ์ในปัจจุบันได้"² ดังนั้นการศึกษาประวัติศาสตร์จึงทำให้มนุษย์ฉลาดขึ้น รู้จักคิดอย่างมีวิจารณญาณ และรู้จักใช้เหตุผลในการวิเคราะห์ และตัดสินใจ ทั้งนี้ได้หมายความว่า ประวัติศาสตร์จะช้ารอย แต่หมายความว่ามนุษย์จะรู้จักนำเอาเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์มาเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ในปัจจุบัน อันจะช่วยให้มนุษย์สามารถวิเคราะห์เหตุที่มาจากผลที่จะเกิดได้ และจะนำไปสู่การวางแผนสำหรับ

¹ Jonathon C. McLendon, Social Studies in Secondary Education (New York: The Macmillan Company, 1965), p. 95 - 96.

² Johnson, Teaching of History, p. 15.

อนาคตข้างหน้าได้อย่างรอบคอบและรัดกุม นอกจากนี้ การเรียนประวัติศาสตร์ยังช่วยให้
 เด็กเข้าใจความเป็นมาของชาติบ้านเมือง ความเสียสละของบรรพบุรุษ และความสามารถ
 ในอันที่จะรักษาความเป็นเอกราชไว้จนถึงอนุชนรุ่นหลัง อันจะก่อให้เกิดความรู้รักภักดี
 ชาติซึ่งในวีรกรรมและความเสียสละของบรรพบุรุษ เกิดความรู้รักภักดีใจพร้อมที่จะดำเนิน
 รอยตามในอันที่จะบำรุงรักษาชาติบ้านเมืองให้ดำรงสืบไป

ประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่สำคัญมากในหมวดวิชาสังคมศึกษา เพราะมีส่วนสร้างให้
 คนสมบูรณ์ขึ้น แต่การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ก็ต้องอาศัยหนังสือแบบเรียนเป็นเครื่องมือ
 หลักประการหนึ่ง เพราะยังขาดหนังสือประกอบการค้นคว้า ดังนั้นหนังสือแบบเรียนจึงควร
 มีลักษณะพิเศษที่จะทดแทนแหล่งค้นคว้าอื่น ๆ ได้ สามารถให้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องน่าเชื่อถือ
 ตลอดจนสอบถามข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งอื่นได้อีกด้วย เพราะเนื้อหาบางตอนยังมีความสับสน
 ชัดแย้งหาข้อยุติไม่ได้ และเพิ่มเติมหลักฐานและสิ่งค้นพบใหม่เสมอ ๆ แต่หนังสือแบบเรียน
 ก็ยังคงมีข้อบกพร่องอยู่เสมอ ดังจะเห็นได้จากรายงานการอบรมครูสังคมศึกษา วิชาประวัติ-
 ศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ได้จัดขึ้นระหว่าง
 วันที่ 23 - 28 เมษายน พ.ศ. 2516 ได้พบว่า¹ คณะครูเสนอปัญหาในการใช้แบบเรียน
 ประวัติศาสตร์ไว้ว่า เนื้อเรื่องประวัติศาสตร์ไม่ชัดเจน สับสนทำให้นักเรียนอ่านเข้าใจยาก
 เนื้อหาบางตอนสั้นไปแต่บางเรื่องละเอียดเกินไป มีผิดพลาดตอน เช่น พ.ศ. ไม่ตรงกับ
 ภาพประกอบและแผนที่มีน้อยและไม่ชัดเจน คณะครูยังได้เสนอแนะไว้ว่า ควรแก้ไขปรับปรุง
 ทางด้านเนื้อหาใหม่ เช่น เดิมลำดับราชวงศ์สมัยกรุงศรีอยุธยา ลำดับเหตุการณ์แต่ละยุค
 เป็นเรื่อง ๆ ไป แบ่งหัวข้อให้ชัดเจน มีพ.ศ. อ้างอิงทุกครั้ง ควรปรับปรุงเนื้อหาให้ตรง
 กับหลักฐาน และข้อค้นพบใหม่ ๆ อยู่เสมอ

¹หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, รายงานการอบรม
 ครูสังคมศึกษา วิชาประวัติศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น, 2516. (อัครสำเนาะ.)

เนื่องจากหนังสือแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์มีความสำคัญต่อระบบการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษาในประเทศไทยนั้น หนังสือแบบเรียนก็ยิ่งมีความสำคัญมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจากหนังสือแบบเรียน มีความหมายสำหรับครูประวัติศาสตร์ เสมือนเป็นทั้ง หลักสูตร คู่มือครู ประมวลการสอนและแหล่งวิชาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูในชนบทมักถือหนังสือแบบเรียนเป็นบรรทัดฐานในการเรียนการสอน ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาข้อดีและข้อบกพร่องของหนังสือแบบเรียนเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแบบเรียนให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทยที่ใช้ในการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทยที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้เป็นแบบเรียนได้ในด้าน สารคดีความรู้ สารคดีานพุทธิปัญญา ลักษณะการจัดทำรูปเล่มและอุปกรณ์ช่วยการเรียนการสอนในแบบเรียน
3. เพื่อนำผลความคิดเห็นของครูมาวิเคราะห์และสรุปเป็นข้อเสนอแนะเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแบบเรียนประวัติศาสตร์ไทยให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

1. แบบเรียนที่ใช้ในการวิจัยนี้เป็นแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่กระทรวงศึกษาธิการอนุมัติให้ใช้เป็นแบบเรียนในโรงเรียนได้รวม 4 เล่ม
2. ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสมมติฐานไว้ว่า คำตอบของครูและนักเรียนผู้ใช้แบบเรียนของผู้เรียบเรียงต่างกัน จะมีความแตกต่างกัน ซึ่งความแตกต่างนี้ไม่เกี่ยวข้องกับประเภทของโรงเรียนและเพศของผู้ตอบแบบสอบถาม

3. ตัวอย่างประชากรในการวิจัยครั้งนี้มี 2 ประเภทคือ

3.1 ครูจำนวน 19 คน ซึ่งกำลังทำการสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ 15 แห่งในกรุงเทพมหานคร

3.2 นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.ศ. 4 - 5) ปีการศึกษา 2519 จำนวน 300 คน จากโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ 15 แห่งที่กำหนดไว้

ความจำกัดของการวิจัย

การวิจัยนี้อาจได้ผลไม่สมบูรณ์เท่าที่ควรเนื่องจาก

1. ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยนี้ไม่ใช่ตัวแทนของครูและนักเรียนทั่วประเทศ
2. ผู้ตอบแบบสอบถามอาจตีความหมายของแบบสอบถามไม่ตรงตามจุดประสงค์ของผู้วิจัย
3. ผลของการวิจัยที่ได้มาจากความคิดเห็นของผู้วิจัยอาจไม่ตรงกับความคิดเห็นของครูและนักเรียน
4. ผู้ตอบแบบสอบถามอาจตอบแบบสอบถามไม่ตั้งใจ ไม่เต็มใจ ไม่จริงจัง ซึ่งทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่ไมตรงกับความเป็นจริง

ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัยครั้งนี้

1. ครูสังคมศึกษาอาจจะใช้ผลการวิจัยนี้เป็นพื้นฐานในการปรับปรุง การเรียนการสอนและการใช้แบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทยให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น
2. นักการศึกษา ผู้บริหาร และผู้เกี่ยวข้องอาจนำผลการวิจัยนี้ไปประกอบการพิจารณาในการปรับปรุงแก้ไขแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับนี้ให้ได้มาตรฐานยิ่งขึ้น
3. เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยเกี่ยวกับหนังสือแบบเรียนต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข้อดีและข้อบกพร่องของแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทย จากหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์ไทยชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่กำหนดไว้

2. ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาฯ โดยส่งแบบสอบถามความคิดเห็นของครูและนักเรียนผู้ใช้แบบเรียน

3. การวิเคราะห์แบบเรียนครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์โดยอาศัยเกณฑ์ซึ่งนักการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศได้เสนอแนวคิดไว้ในวรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยมาเป็นแนวทางตั้งมีสาระดังต่อไปนี้

3.1 คุณภาพในการจัดทำรูปเล่ม

3.2 คุณภาพทางคำเนื้อหา

3.3 อุปกรณ์ช่วยการเรียนการสอนในแบบเรียน

ก. การเลือกตัวอย่างประชากร ได้กำหนดดังนี้

1. โรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ในกรุงเทพมหานครจำนวน 15 แห่งซึ่งทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ได้โรงเรียนรัฐบาล 8 แห่ง โรงเรียนราษฎร์ 7 แห่ง

2. ครูที่กำลังสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายทุกคนของโรงเรียนที่ได้จากการสุ่มตัวอย่าง

3. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 5 ของโรงเรียนที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างชั้นละ 10 คน รวมทั้งสิ้น 300 คน

ข. การสร้างแบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้ศึกษาประวัติและผลงานของผู้เรียบเรียงแบบเรียนที่นำมาวิเคราะห์แต่ละคน จำนวนครั้งที่พิมพ์ จำนวนเล่ม ปีที่พิมพ์ ตลอดจนราคาของแบบเรียนแต่ละเล่ม ศึกษาหลักสูตร และ แบบเรียนอย่างละเอียด ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทำวิจัยครั้งนี้ทั้งของนิสิตมหาวิทยาลัยในประเทศและต่างประเทศ ตลอดจนวรรณคดีที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นพื้นฐานในการเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์มีที่อยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายทั้งเล่ม และใช้เกณฑ์ต่างๆเหล่านี้

เป็นหลักในการสร้างแบบสอบถามครูและนักเรียนอย่างละ 1 ชุดคือนำแบบสอบถามไปทำการทดลอง (try-out) กับครูสังคมศึกษาและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจำนวนหนึ่งซึ่งมีลักษณะคล้ายตัวอย่างประชากรจริง เพื่อหาข้อบกพร่องแล้วนำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมรัดกุมยิ่งขึ้นจากนั้นผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างประชากรที่สุ่มไว้

ก. การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอข้อมูลได้กระทำดังนี้คือ

1. วิเคราะห์ข้อมูลโดยคิดค่าตอบเป็นร้อยละ

2. หาค่าเฉลี่ยของค่าตอบจากข้อมูลแบบประเมินค่า (Rating Scale)

และหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3. เสนอผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามในรูปตารางและ

อธิบายประกอบ

คำจำกัดความ

แบบเรียน

หมายถึง หนังสือที่ทางกระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้เป็น

แบบเรียนได้ แบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับ

มัธยมศึกษาตอนปลายที่ใช้อยู่ในปีการศึกษา 2519 มี 4 เล่มคือ

1. กรมวิชาการมอบหมายให้ ม.จ. สิบพันพาร เสนอ

โสณฑล ทรงเรียบเรียง

2. ม.ร.ว. แสง โสม เกษมศรี

3. นายประสาธต์ หลักศิลา และ ชูวิทย์วูฒิ

4. ศาสตราจารย์ วิลาสวงค์ พงศ์บุตร

วิชาประวัติศาสตร์ไทย

หมายถึง วิชาหนึ่งในหมวดสังคมศึกษา ดังที่ได้ระบุไว้ในหลักสูตร

ประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย (มศ. 4 - 5) พุทธศักราช 2503

มัธยมศึกษาตอนปลาย

หมายถึง ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 5 สายสามัญ